

AISTIJA

LATVIŲ LIETUVIŲ VIENYBĒS

Centro Valdybos informācijas

LATVIEŠU LIETUVIEŠU VIENTĪBAS

Centrālās Valdes informācija

3. (7.) nr.

1953.m.rugpj.m.10.d.

"SOSTINĒ KUR NORS TARP JONIŠKIO IR LIELVIRCAVO"

Vienas didžiausių latvių laikraščių "LAIKS" Njūjorke š.m. gegužės m. 23.d. numery idėjo straipsnį "Sostinė kur nors tarp Joniškio ir Lielvircavo". Straipsnis atpasakoja lietuvių ir estų politikų ir visuomenininkų pažiūrąs Baltijos valstybių federacijos klausimu. Iš lietuvių pusės išreikštas abejojimas, ar visų trijų Baltijos tautų federacija esanti galima, nes estai orientuojasi į savo brolių tautą - suomių. Todėl reikėtų jau dabar svarstyti ir kitą versiją - tikrai Lietuvos ir Latvijos federaciją. Tuo atveju iškyla bendros sostinės klausimas. Vienas žurnalistas pasisakęs, kad reikėtų pagal JAV (ir Australijos, red.) pavyzdį įsteigti naują sostinę kur nors Lietuvos ir Latvijos pasieny.

Ryšium su minėtomis diskusijomis atsiminkime dar tėvynėj LLV aktyviųjų veikėjų iškeltas nuomones ir samanymus lietuvių ir latvių bendros sostinės klausimu.

Suvienyta Lietuva ir Latvija būtų ne tarptautinė, bet tautinė valstybė, nes lietuviai ir latviai yra brolių tautos su bendra istorija ir bendrais tautinės kultūros pagrindais. Suvienyta valstybė sustiprintų mūsų tautinę sąmonę ir tautinės pajėgas. Mūsų dienų Jugoslaviją, kurioje suvienytos trys giminingos slavų tautos, gali būti tam pavyzdžiu. Suvienytai Aistijai turėtumėm, žinoma, ieškoti ir bendrą sostinę. Nėra abejonės, kad statyti visai naują sostinę tuščioje vietoje "tarp Joniškio ir Lielvircavo" ir tuo pačiu pertvarkyti visą istorijos bėgy išaugusį kelių tinklą nebūtų racionalu. Sostinė turi būti parinkta vienam iš jau esamų bendrai sienai artimiausių centrų. Sienai artimiausi miestai yra Klaipėda ir Liepoja, Šiauliai ir Mintauja, mazesni centrai Mazeikiai, Bauskė, Biržai. Daugavpilį praleidžiam, nes jis yra per arti rytų sienos. Svarstant kiekvieną iš minėtų miestų atskirai, visu pirma mūsų dėmesį atkreipia Šiauliai dėl sekančių svarbių priežasčių: 1) Šiauliai yra paciam pusiaukelį ant susisiekimo asies Vilnius/Kaunas - Šiauliai-Mintauja-Ryga. 2) Šiauliai yra didžiausias geležinkelių mazgas visoje Baltijos valstybių teritorijoje. Šiaulius kerta sekančios tarptautinio susisiekimo magistralės: a) Berlynas-Šiauliai-Ryga-Talinas-Helsinki, b) Varšuva-Kaunas-Šiauliai-Ryga-Talinas-Helsinki, c) Berlynas-Šiauliai-Ryga-Petrapolis, d) Berlynas-Šiauliai-Ryga-Moskva. Iš Šiaulių kaip centro lengvai pertvarkyti visas krasto geležinkelių susisiekimo linijas. Šiauliai guli ne tik ant Vilniaus-Rygos asies, bet ir ant Klaipėdos-Daugavpilio asies. Jei sujungiama Birzus su Krustpiliu ir Mazeikius su Skrunda ir toliau su Kuldyga, galima nutiesti dar sekančias vidaus tolimo susisiekimo linijas: Šiauliai-Ventspilis, Šiauliai-Gulbenė, Šiauliai-Abrenė, Šiauliai-Zilupė. Iš Šiaulių kaip centro galimas vidaus geležinkelių susisiekimas 18 kryptimis. 3) Šiauliai yra artimiausias miestas bendros Lietuvos ir Latvijos erdvės viduriui (Pancėzy). 4) Šiauliams tapus bendra sostine, visos Lietuvos gravitacijos centras pasistūmėtų siaurės kryptimi,

ŠIAULIAI KAIP GALIMA AISTIJOS SOSTINĖ

- Esamieji geležinkeliai
 - - - - - Statomi "

ŠAULI KĄ IESPEJAMĄ AISTIJAS GALVASPILSĖTA

- Esošie dzelzceļi
 - - - - - Ceļamie "

Šiauliai būtų bendroji sostinė. Vilnius liktų ir toliau Lietuvos sostinė, ir Ryga - Latvijos sostinė. Vilniui kaip aiškių tautos istorinės paraištos simboliui, kaip 600 metų šostinci su žymiais istorijos ir meno paminklais ir su ypatingai gražiomis apylinkėmis būtų ir toliau skiriamos ypatingos reprezentacijos funkcijos. Mintaujos dar kartą atstatomoji pilis (didžiausias pastatas Baltijos valstybėse) galėtų būti įrengta kaip Aistijos prezidento vasaros rezidencija. Rygos kaip visos Aistijos didžiausio, plačiausio ir geografinės padėties atžvilgiu reprezentatyviausio miesto reikšmė bendrojo valstybėje irgi padidėtų, nes jo užnugaris būtų platusnis.

Prašom stebėti žemėlapi, kaip tuo atveju pertvarkomas Lietuvos ir Latvijos bendras geležinkelių tinklas. Kaunas suvienijamas su Daugavpiliu, Ryga su Klaipėda. Toki suvienijimai galimi ir kitose vietose, sutankinant geležinkelių tinklą ir suvienijant abieju kompleksus į viena organizma, tokiu būdu saistant ūki ir suartinant tautos mases.

Jei susijungtų visos trys Baltijos valstybės, tada natūraliausias centras taptų Ryga, bet dar galėtų atsitikti, kad prie Baltijos valstybių grupės rysium su politinių įvykių reida prisidėtų dar Rytprūsiai. Tuo atveju ypatingai iškiltų Klaipėdos reikšmė. Gerai, kai visos galimybės savo laiku yra suprojektuotos ir išdiskutuotos.

(Tosinys)

Kalbos nutolusios ir savo gramatiškose formose. Apskritai imant, lietuvių kalba palikusi senesnes, o latvių kalba naujesnes formas. Norint dėbar kalbės suartinti, reikėtų vadovautis principu – stiprinti lietuvių kalboj naujinimo tendencijas, o latvių kalboj skatinti archaiskas formas. Tokios atnaujintos arba archaiskos formos egzistuoja terminėse. Laužant dabartinę bendrinę kalbos konvenciją, reikėtų jas legalizuoti bendrinėje kalboj. Autorė pastebi, kad pasiekti gramatiškų formų vienodumą lietuvių ir latvių kalboj pilnai vistiek nebus įmanoma, bet reikėtų daryti, kas galima. Čia reikalingi filologų-specialistų, abiejų kalbų žinovų, pasiūlymai. Autorė iliustruoja gramatiškų formų pakeitimo mintį keliais pavyzdžiais. Ji pasiūlo tarp kitko sankcionuoti lietuvių kalboj ilgųjų galūnių sutrumpinimą, kurios gyvoj tautos kalboj ir literaturoj jau praktikuojamos: Brazdžionis – "Tavo gyslom gyvas teka mano kraujas." "Gyslom" sutampa su latvių "dzislām". Taip pat

eglēm(s), bitēm(s), dainom(s)/dainām. Sutaptu ir formas rudeny(je) - - rudeni, sirdy(je) - sirdi, eglēs(e), kapuos(e)/kapos, vējuos(e)/vējos.

Būtu statomas principas: jei vienoj baltu kalboj paraleliai vartojamos kelios formas ar konstrukcijas, tada oficialioj bendrinēj kalboj turētu būti igyvendinama forma ar konstrukcija, kuri pazīstama ir antroj kalboj. Pav., latviams reikētu likti prie kilmininko konstrukcijas neigiamuose sakiniuos, todėl kad si konstrukcija atitinka lietuviskai: "Es noredzu ceļu/cela". "Aš nematau kelio".

Autorē, baigdama savo išvedžiojimas, konstatuoja, kad ir po rašybos, terminologijos ir gramatiskų formų suartinimo vistiek lietuvis ir latvis kiekvienas savo kalboj kalbėdamas negalės viens kitą suprasti. Bet, suvienodinant kalbas, būtų žymiai palengvintas vienos ir kitos kalbos išmokimas. Užtektų patiekti antros kalbos elementus gimtosios kalbos pamokose mokyklose ar paskaitų cikluose visuomenei. Tokia pradžia jau buvo padaryta nepriklausomybės laikais Latvijoje. 1935.m. gimnazijų programose buvo numatyti ir lietuvių kalbos elementai. (Žinomas latvių naujos kartos filologas Alvils Augstkalns išleido ir vadovėlį "Leisu valodas elementi latviesu gimnazijai" 1936. Išėjo dvi laidos. LLV Centro Valdyba 1947.m. išleido perfotografuotą trečią laidą. Jos ne vieno egzemplioriaus beveik jau nebeliko. Red.)

Autorē mag.phil. Velta RŪKE-DRAVIŅA baigdama rašo: Yra mažai vilčių mūsų kalbas suartinti iki tokio laipsnio, kaip Skandinavijoje, ir tai yra didelis nuostolis, žiūrint is Baltijos teutinės ir politinės vienybės taško. Jei jau negalima lietuvių ir latvių kalbas pilnai suvienodinti, tai reikėtų, kad mūsų dabartinė karta bent pasalintų pacius didžiausius skirtumus, neleidžiant mūsų kalboms dar toliau vienai nuo kitos nutolti.

(Pabaiga)

~~~~~

Mag.phil. KĀRLIS DRAVIŅŠ konstatavęs seniausią lietuvių ir latvių kalbų lyginamąjį žodyną ir parašęs apie tai apžvalgą "Dr.jur. Christian Friedrich Temler und sein vergleichendes Wörterbuch der lettischen Sprache", kurią išleido Lundo universitetas Švedijoje.

Redakcijai prisiųsti žinomo gausiai iliustruoto mėnesinio žurnalo MARGUTIS, Čikagoj, šių metų numeriai. MARGUTIS šiais metais atšventė 25 metų sukaftuves. Jis leidžiamas ypatinga technika ir daro labai gerą įspūdį.

AMERIKOS LIETUVIŲ INFORMACIJOS CENTRAS Njūjorke prisiuntė redakcijai įdomią informacijos medžiagą apie Lietuvą anglų kalboj.

=====

Antrašės: LETTISCH LITAUISCHE UNION, Sekretariat,
Hannover/Stöcken, Garbsenor Landstr.7., Germany.

=====